

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

FILMOVÁ A TELEVIZNÍ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Praha, 2022

Klára Žantová

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

FILMOVÁ A TELEVIZNÍ FAKULTA

Fotografie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**IDENTITA "NEMOCNÉ ŽENY" V UMĚLECKÉ A
KURÁTORSKÉ POST-PRAXI**

Klára Žantová

Vedoucí práce: Tereza Stejskalová

Oponent práce:

Datum obhajoby:

Přidělovaný akademický titul: BcA.

Praha, 2022

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

FILM AND TV SCHOOL

Photography

BACHELOR'S THESIS

**THE IDENTITY OF THE "SICK WOMAN" IN
ARTISTIC AND CURATORIAL
POST-PRACTICE**

Klára Žantová

Thesis advisor: Tereza Stejskalová

Examiner:

Date of thesis defense:

Academic title granted: BcA.

Prague, 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

IDENTITA "NEMOCNÉ ŽENY" V UMĚLECKÉ A KURÁTORSKÉ POSTPRAXI

vypracoval(a) samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

V Praze dne.....

Podpis

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy, tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Abstrakt

V práci vycházím z konceptu „nemocné ženy“, který představuje Johanna Hedva v eseji *“Sick Women Theory”*. Zaměřuji se na kurátorskou a uměleckou praxi, která se okolo tohoto pojetí nemoci a polohy „nemocné ženy“ orientuje, kombinuje uměleckou a kurátorskou perspektivu s radikální praxí, principy péče a léčení. Zabývám se projekty, které se soustředí na diskurzy nemoci a zdraví v uměleckém prostředí: umělecko-výzkumnými kolektivy Feminist Health Care Research Group a Canaries, galerejním formátem *Multilogues on the Now* a kurátorskou praxí Taraneh Fazeli. Zmíněné projekty radikalizují péči, tím, že ji využívají, jako výchozí bod své umělecké, kurátorské praxe a hledají podobnosti v postavách kurátorů, umělců a pečovatелů, léčitelů. Ptám se jaké alternativní podoby umělecké, kurátorské a galerijní praxe tyto přístupy vytváří, a jaká je jejich role v současném uměleckém provozu.

Klíčová slova

radikální praxe, nemoc, péče, kurátorství, umělecké instituce, aktivismus,

Abstract

In this thesis I draw on the concept of "sick women" introduced by Johanna Hedva in her essay "*Sick Women Theory*". I focus on the curatorial and artistic post-practice that emerges from this notion of illness and the position of the 'sick woman', combining an artistic and curatorial perspective with radical practice, principles of care and healing. I deal with projects that focus on discourses of illness and health: the artist-research collectives Feminist Health Care Research Group and Canaries, the gallery format *Multilogues on the Now*, and the curatorial practice of Taraneh Fazeli. The aforementioned projects radicalize care by using it as a starting point for their artistic, curatorial practice, finding similarities in the figures of curators, artists and carers, healers. I ask what alternative forms of artistic, curatorial and gallery practice these approaches create and what their role is in contemporary art practice.

Keywords

radical practice, illness, care, curating, art institutions, activism

Obsah

ÚVOD.....	1
1.DISKURZ NEMOCI, ZDRAVÍ A „UMĚNÍ LÉČIT“	3
2. „NEMOCNÁ ŽENA“ JAKO REVOLUČNÍ FIGURA	8
3.FIGURA „NEMOCNÉ ŽENY“ A ALTERNATIVNÍ GALERIJNÍ PRAXE	14
Notes for Waiting Room	14
FHCRG (Feminist Health Care Research Group).....	17
Multilogues on the Now	19
4. KURÁTORSTVÍ PÉČE V PRAXI TARANEH FAZELI	22
ZÁVĚR	28

ÚVOD

Být nemocný v kapitalistickém kontextu znamená necítit se dostatečně komfortně na to, abychom mohli pracovat. Znamená to vzdorovat ekonomickému systému a klást na první místo udržitelnost před očekávanou produktivitou, jelikož jinou možnost. Nemocné tělo nechápu jako čistě biologický jev, fenomén individuální genetiky, ale chci ho definovat jako fenomén kulturně společenský. Jako subjekt silně politický, navzdory tomu, že jeho fyzická či psychická nenormativnost mu znemožňují fyzicky vstoupit do veřejného prostoru, či se tam důstojně vyjádřit. Chápu ho jako subjekt, který zviditelňuje internalizované systémy vyloučení a jako figuru v neviditelné rebelii proti kapitalistickému vykořisťování, pojetí práce a produktivity. Kapitalistická práce a produktivita je orientovaná na maximalizaci růstu a zisku na úkor udržitelnosti, nemocné tělo soustředící se na potřebu péče, stojí v její opozici. V definici nemoci a jeho ukotvení v politicko-kulturním pozadí budu vycházet z eseje americké umělkyně a teoretičky Johanny Hedvy – „*Sick Woman Theory*“.

Využiji pojmu „nemocné ženy“, kterou Johanna Hedva v eseji použila. „Nemocná žena“ je kdokoliv, komu byl upřen slib privilegia bílého, heterosexuálního, neurotypického, zdravého, cis muže, střední či vyšší třídy s přístupem k systému péče a podpory. „Nemocná žena“ je trans žena barevné pleti, s panickými záchvaty na veřejných záchodech se strachem z násilí, pracovník velkochovu odvádějící emočně náročnou práci bez dostupné psychologické podpory, těhotná queer žena, které legislativa zabraňuje podstoupit potrat, válečný veterán trpící posttraumatickou stresovou poruchou, potomek psychicky nemocných rodičů bez přístupu k systému terapeutické podpory. Trauma a toxický stres koluje zdeprimovanými rodinami, sexuálními menšinami, třídou a rasou. Nemoc v současné pandemii zdůraznila poréznost našich těl, vyměňující si tekutiny, které tvoří, obnovují i napadají jiná těla. Začali jsme vnímat tyto tělesné výměny i u naprostých cizinců a byla nám poodhalena nutnost feminizovaná péče a uspokojení potřeb nemocného, nenormativního těla za rámcem nukleární rodiny. Těla existují prostřednictvím jiných těl, jejich hranice jsou imaginativní, sdílejí své tekutiny napříč rasou, třídou i pohlavím a provokativně nám ukazují vzájemnou závislost a významnost biologických procesů. Tato závislost je v rozporu s kapitalistickým mýtem postaveným na autonomii: představě absolutní svobody a nezávislosti individuálního

„já“.

Ve své práci se zaměřím na uměleckou a kurátorskou praxi postpraxi, která z tohoto pojetí nemoci a polohy „nemocné ženy“ vychází a kombinuje uměleckou a kurátorskou perspektivu s principy léčení. Na praxi, která se snaží využít léčení jako nástroj emancipace a nemocné tělo považuje za aktivní subjekt s revolučním potenciálem v uvažování nad alternativní uměleckými strukturami, institucemi, kolektivní vztahovostí a principy tvorby či způsoby kurátorské a galerijní praxe. Zmíním umělecko-výzkumné projekty kolektivů Canaries a Feminist Health Care Research Group a galerijní formát Multiguoes on the Now, který reflektuje význam podobných projektů v prostředí uměleckých institucí. Budu se věnovat kurátorské praxi Taraneh Fazeli, která kombinuje radikální pedagogiku a sociální akci. Pracuje s principy feminismu péče a s kurátorstvím nezávisle na uměleckém díle. Využívá umění jako nástroj k vytvoření reparativních kulturních rituálů, kolektivních setkání, kde lidé hledají nové způsoby, jak fungovat v kolektivu, vztahovat se k tělu, péči, nemoci a biologickým procesům. Zvolené projekty se staví proti postavě umělce – individuálního „génia“ a výjimečnosti jeho díla. Zpochybňují vystavování uměleckých artefaktů, jako jediný způsob galerijní praxe a autonomii umění coby sebeanalytické nezávislé disciplíny. Umělecké instituce v nich fungují jako místo shromažďování lidí, ale zároveň otevírají nové podoby těchto setkání. Umělecká a kurátorská praxe ztrácí svou pevnou formu a slouží k tvorbě určitého myšlenkového kvasu, který má být aktivním článkem kolektivní proměny. Projekty nahrazují koncepce uměleckých institucí jako prostoru, který reprezentuje zvolené otázky a komunity, pokusy instituce daným komunitám otevřít. Soustředí se na místa uměleckého provozu, které reprodukují systémové nerovnosti a skrze překračování tradičního pojetí umělecké praxe chtějí vytvářet prostor pro hledání inkluzivnějších forem.¹

---

¹ HEDVA Johanna, Sick Woman Theory, [online]. Copyright © [cit. 15.01.2022]. Dostupné z: https://johannahedva.com/SickWomanTheory_Hedva_2020.pdf

1. DISKURZ NEMOCI, ZDRAVÍ A „UMĚNÍ LÉČIT“

Na úvod se budu věnovat diskurzu zdraví, nemoci a léčení v kontextu současné západní medicíny upevněné kapitalistickým mýtem individuálního „já“ a důrazem na optimální produktivitu. Pokusím se definovat alternativní podobu těchto pojmů, přičemž budu vycházet z praxe, kterou fenomenolog Hans Gadamer nazval „umění léčit“.²

Gadamer se ve své knize *Enigma of Health* věnované filozofii zdraví zamýšlel nad standardizací těl v západní medicíně a mírou medicínské specializace a automatizace.

Gadamer hermeneutickou metodou představuje tzv. „umění léčit“ založené na pacientově subjektivitě a dialogu. „Umění léčit“ západní medicína dle Gadamera opustila a namísto toho se oddala čistě technologickým principům, limitující tělo skrze principy karteziánského dualismu, který rozděluje tělo a mysl na dva na sobě nezávislé principy. Přijetí dualismu umožnilo lékařský pokrok, kterému bránilo křesťanské pojetí těla, jako něčeho ryze spirituálního. Tato perspektiva přisuzovala nemoci osobnímu a kolektivnímu provinění a důraz, který kladla na udržení tělesné celistvosti, přirozenosti a čistoty bránil například lékařským pitvám.³ Jakkoliv bylo přijetí dualismu přínosné, izolace mysli od těla začala popírat význam subjektivního prožití nemoci.

Soutěživé prostředí kapitalismu je závislé na agresivním prosazování zájmů jednotlivců.

Konkurence je určující charakteristikou lidských vztahů a péče o obecné statky jako je životní prostředí a péče jednoho o druhého je v tomto prostředí neefektivní a proto podružná.⁴

Naše těla se stávají nástrojem tohoto střetu s ostatními a jsou rozdělována na těla „efektivní“ – vítězná a těla „neefektivní“ – poražená. V této představě plně nezávislého „já“ a obrazu standardní (efektivní) tělesnosti je léčení čteno jako individualizovaný proces. Jde o proces návratu těla do normativního (práceschopného) stavu, proces jeho optimalizace, podmanění a umístění do polohy, která je znovu kontrolovatelná. Kontrola probíhá dvojstraně: vnější kontrola s našimi těly zachází jako se strategickým investičním prostorem a naše zvnitřnělá kontrola ukrývá radikální skutečnost těl, aby mohla být označená za těla

---

² GADAMER, H.-G. (1996). *The enigma of health: the art of healing in a scientific age*, Stanford University Press.

³ Mind-body Dualism: A critique from a Health Perspective - PMC. [online]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3115289/>

⁴ Neoliberalism – the ideology at the root of all our problems | Economics | The Guardian. [online]. Copyright © [cit. 15.04.2022]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/books/2016/apr/15/neoliberalism-ideology-problem-george-monbiot>

čistá, hygienicky nezávadná, která mají právo podílet se na chodu společnosti.⁵ Sexualizovaná těla byla využívána jako prostor organizovaný skrze funkci reprodukce. Reprodukce a péče o potomky, představoval jejich zdravý, užitečný stav, a když přesahovala model nukleární rodiny byla označena za patogenická, „sexuálně nečistá“. Označení „závadných těl“ poté bylo využíváno jako druhotný nástroj jejich kontroly.⁶

Cindy Lacom žijící s Crohnovou nemocí rozebírá ve své eseji *Filthy Bodies, Porous Boundaries: The Politics of Shit in Disability Studies*⁷ konotaci kontaminace a tabuizaci, která doprovází vylučování exkrementu. Naučit se ovládat své vylučování v „análním stádiu“ a pečlivě ho skrývat znamená naplnit mýtický obraz čistého těla, stát se čistým na fyzické i kulturní úrovni. Pokud má tělo problém naučit se kontrolovat své vylučování, je naplněno emocí studu – veřejnou emocí spojenou s pocitem vyloučení jedince z jeho kolektivu. Nemožnost druhého člověka ovládat své útroby je natolik šokující, protože připomíná skutečnost, která náleží všem tělům stejně, odkrývá jejich nestabilitu a nepředvídatelnost. Prozrazuje, že nejsme utváření pouze společenskými vztahy, ale také biologickými procesy a vazbami. Těla, která zviditelňují nemožnost ultimátní kontroly, připomínají, že jsou všechny těla zranitelná, rozpadající, umírající, konečná, že jednoho dne začnou bolet a nepřestanou, a že jejich atraktivní povlak se neustále zevnitř a potají proměňuje. Nemoc narušuje schopnost tuto podstatu hluboce skrývat, je selháním v zdánlivé kontrole, kterou se nad svými těly a těly ostatních snažíme mít.

Gadamer vnímá dočasné stavy nemoci, jako prostor, který nás navádí k uvědomění si naší vlastní tělesnosti, tím, že narušuje prostředí, které považujeme za normální, když se nachází ve svém nenápadném harmonickém stavu. Racionalizace, automatizace a specializace západní medicíny vymazává subjektivní prožití nemoci, přehlíží vztah pacienta k nemoci, vztahové vazby a situovanost jeho těla. Nemocniční prostředí a militaristická rétorika ho eliminuje na pouhý případ nemoci, místo identity dosazuje symptomy, které narušily normalizovanou tělesnou rovnováhu a vytváří obsáhle archivy případových těl. „*Jak jsem ležela v nemocnici, s tělem rozdělených do přihrádek, zacházeli se mnou ne jako s živoucím*

⁵ LAZARD Carolyn, Člověk ve věku autoimunity, v *Iné telá*, Display, 2018, str. 94,95

⁶ HARAWAY, D. J. (1991). *The Biopolitics of Postmodern Bodies: Determinations of Self in Immune System Discourse in Simians, cyborgs, and women: the reinvention of nature*

⁷ LACOM Cindy, *Filthy Bodies, Porous Boundaries: The Politics of Shit in Disability Studies* | LaCom | Disability Studies Quarterly. Disability Studies Quarterly [online]. Dostupné z: <https://dsq-sds.org/article/view/11/11>

organismem, ale jako se shlukem zneprátelených symptomů“,⁸ popisuje umělkyně Carolyn Lazard svou zkušenost s léčením autoimunitního onemocnění.

Proměny medicíny zkoumá Gadamer skrze sématickou vrstvu – rozebírá například německé slovo *behandeln*, které je ekvivalentem latinského *palpare*, což znamená rukou pečlivě a citlivě prohmatávat pacientovo tělo, aby bylo možné detekovat napětí a bolest, prozkoumat a pochopit jeho tělesné uspořádání. Pacient je dotekem lékaře naveden, aby sdílel své nejvlastnější informace o bolesti a nemoci a zároveň mu dotek umožňuje svou subjektivní lokalizaci bolesti potvrdit nebo napravit, umožňuje mu se zorientovat ve svých tělesných vjemech. Jde o nástroj dialogu, předávání informací a zkušeností. Západní medicína tento vztah lékaře – pacienta rozdělila hierarchicky, pacienta ukotvila v pasivní pozici, jeho nemoc vykreslila jako zneprátelenou entitu, ke které postava lékaře přistupuje s cílem ji ovládnout, zlikvidovat a tělo „opravit“. Nemoc je objektizována a krizově orientována lékařská praxe se soustředí na násilné překonání jejich symptomů.

Militaristickou imaginaci a rétoriku, která úvahy nad léčením doprovází, jsme mohli pozorovat i v současné pandemické krizi, kdy pracovníci v oblasti lékařské péče obsadili „první linie“ a stejně jako postavy vojáků byli uctívání za to, že ohrožují a riskují své životy pro boj s nepřátelským virem. Ačkoliv německý týdeník Die Zeit či organizace OSN nazvali pandemii "krizí žen",⁹ které byly neúměrně viru vystaveny jako zdravotnické pracovníce (V ČR byl podíl ženských pracovnic 78 %),¹⁰ došlo k zvýšení domácího násilí, pracovní nejistoty a narostla jim prudce pracovní doba pečovatelské domácí neplacené práce, jejich situace byla analyzována skrze patriarchální krizový válečný rámec. Péče o nemocné těla byla interpretována jako válka proti nepřátelskému viru a jeho zúčastnění byli rozdělení na figury hrdinů a obětí. Zatímco přiřazení maskulinní reference „hrdiny v první linii“ zdravotnicím bylo využito k zvýšení hodnoty jinak feminizované a podhodnocené profese, práce žen, které se „boje“ účastnily nepřímo zůstala neviditelná.

Když budeme pojmy nemoci a těla vnímat rozšířeně v kolektivním, psychosomatickém,

---

⁸ LAZARD Carolyn, Člověk ve věku autoimunity, v Iné telá, Display, 2018, str. 92

⁹ Krize s tváří ženy – OSN Česká republika. OSN Česká republika – Poskytujeme informace o činnosti a prioritních cílech organizace, včetně specializovaných agentur a programů. [online]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/krize-s-tvari-zeny/>

¹⁰ Mezinárodní den žen: Jaké dopady měla krize koronaviru na ženy? (infografika) | Zpravodajství | Evropský parlament. [online]. Copyright ©AP images [cit. 13.04.2022]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/society/20210225STO98702/mezinarodni-den-zen-jake-dopady-mela-krize-koronaviru-na-zeny-infografika>

emočním i politickém měřítku, můžeme rozšířeně vnímat i procesy léčení. Principy krizového léčení, na kterých se zakládá západní medicína využíváme i v reparativních procesech a poskytování péče mimo medicínské prostředí. Témata péče a pomoci vyvstaly jako stěžejní v pandemické krizi a úvahy nad nimi se řešily pomocí terminologie krize. Vlny solidarity se ozvaly jako reakce na akutní potřeby, akutní bolestivé stavy těl, kterým jde o život, stejně jako západní medicína hnány potřebou oddálit smrt. Johanna Hedva vnáší perspektivu času nemoci a času postižení, navádí nás, abychom nemoc vnímali v její chronicitě, která nedovoluje uplatnění krizového myšlení a redukci léčení na překonání symptomů nemoci. Navádí nás za akutní stav definovaný momentální bolestí a představou blízké smrti k léčení zahrnující procesy rekonvalescence a péči o traumatizovaná těla. Přináší pozornost k traumatům, které jako nemoc, prosakují po částech do různých vrstev těla a definují jeho pozici ve společnosti. V léčbě chronických nemocí považuje přístup západní nemoci nedostačující i Gadamer, právě pro jejich potřebu rekonvalescence a celkové péče jak o pacientův fyzický, tak duševní stav. Uvažování nad chronicitou nemocí i v kolektivním měřítku nám ukazuje, že je pro funkční reparativní procesy nezbytné narušit krizové léčení, jako jediný přístup a osvojit si „umění léčit“, které dá prostor traumatizovanému tělu lokalizovat své potřeby a bolesti. A neposledně, že i v kolektivním měřítku je potřeba soustředit se na pozice „léčitele“ a „pacienta“ a narušovat hierarchii, která je vnitřní západnímu medicínskému diskurzu a přiznat traumatizovanému tělu jeho vlastní subjektivní prožitek jako formu poznání a informací.

Nemoc je místem konfrontace, vnímáme ji v našem protikladu, nutí nás zpochybnit nastavené kategorie, ve kterých chápeme naše těla, naše lidství. Medicínské přístroje snímají lidské tělo po částech, během procesu snímání tělo dekonstruují dle zájmu akutního zkoumání a představují nám izolované výjevy našich orgánů, které můžeme vnímat jako metaforický obraz snahy standardizace a matematizace těla, snahy o jeho absolutní vidění a podmanění. Podle psychologické studie z roku 1952 v průměru pouze jeden člověk z deseti pozná vlastní ruce na menší sérii fotografií.¹¹ Zobrazené části těla, především patologické abnormality vnímáme odděleně od „našeho těla“ jako cizí a nežádané a zkoumáme je uzavřeně jako konečné systémy. Podobně se poté přistupuje k analýze celých těl, které

---

¹¹ Cizí těla - Artalk.cz. Artalk.cz - Aktuálně o výtvarném umění [online]. Copyright © COPYRIGHT 2007 [cit. 13.04.2022]. Dostupné z: <https://artalk.cz/2018/06/25/cizi-tela/>

v nemocnicích získávají přidělené číslo, oddělení a stávají se případem daného problému. „Tělo v akutním stavu – ve stavu bolesti – existuje „nyní a na konkrétním místě“, je změřeno, spočítáno a připraveno k opravě. Ačkoliv se dostaly do popředí témata traumat, terapie, některých symptomů duševního dysbalancu, jako jsou úzkosti či deprese, tyto témata žijí odcizeně od těl, kterým náleží. Stávají se součástí sebe-motivačních narativů odkazujících k možnosti volby a zdánlivé dostupnosti lepší budoucnosti pro všechny. Nemocné traumatizované tělo v těchto narativech je fenomén hodný krátkodobého soucitu. Jde o shluk symptomů, které je potřeba překonat, abychom se mohli znovu zařadit do normativních systémových rámců a proměnit se v těla úspěšná. Stejně jako je nemoc považována za důsledek individuálního genetického uzpůsobení a životního stylu, tak je léčení vnímáno jako individuální zodpovědnost a volba léčit se je odsunuta do uzavřených ordinací. Moderní hyperindividualismus, který vychází z kapitalistického mýtu autonomie rámuje obecné nazírání na nemoc a léčení a podporuje „obviňování oběti“. Obviňování nemocného těla ho spojuje s vlnou viny a studu kořenícího z pocitu čistě individuální zodpovědnosti. Mainstreamovými komerčními narativy je léčení zaměřováno za fenomén wellness a korporativní rétoriku zdraví a štěstí, která nám zdraví v různých formách prodává přísně za účelem zisku. Množství instagramového obsahu a tiktokových videí tvoří virtuální komunity čerpající z této rétoriky, kombinují ji s prvky převzatého šamanismu a komunitně si předávají návody, jak ve svém individuálním léčení uspět. Rétorika je postavená na zlepšení a zdokonalení našich těl, na příslibu obnovení nebo zvýšení atraktivity, produktivity, erotického kapitálu, sociálního statusu, a nakonec dosáhnutí štěstí. Nese silný meritokratický nános, který odkazuje traumatizovaná těla na finančně náročné a kapacitně podhodnocené terapeutické ordinace, s cílem úspěšně zpracovat všechny překážky, které jim brání se plně zapojit do pracovního procesu: zpracovat historická traumata znásilňovaných, sexualizovaných, vykořisťovaných ženských a queer těl, vykořeněných uprchlických těl, či vyčleněných a násilně sterilizovaných romských těl a stát se vyrovnanými partnerkami, lepšími matkami a učitelkami šířícími osvětu ohledně svého útlaku. Odpovědnost padá na „nemocné ženy“, aby udělaly vše, co je v jejich silách, pro své znovuzařazení do systému. Tento diskurz je nutné zpochybnit a začít vnímat léčení a reparativní procesy jako akty kolektivní. Je potřeba přehodnotit imperativ individuální zodpovědnosti za svůj komfort a přestat odkazovat těla nesoucí generační břemena systémového útlaku k individuální terapii a léčbě. Nespokojit se s individuální léčbou jako jedinou možností, která může

traumatizovaná těla zbavit úzkostlivých poloh. A neposledně je potřeba ji přestat nabízet jako nástroj, který traumatizovaným tělům umožní navrátit se do systémů silnější a připravené si v něm násilně, skrze agresivní posazování vlastních zájmů, vybojovat své místo.

2. „NEMOCNÁ ŽENA“ JAKO REVOLUČNÍ FIGURA

V následujících kapitolách se budu věnovat principům léčení a péče ve spojení s uměleckou a kurátorskou praxí. Umělecký provoz je řízený kapitalistickým důrazem na výkon, individualismem, patriarchálním mýtem umělce „génia“ a výjimečností jeho díla, tyto aspekty poté selektují, kdo v něm bude úspěšný, viditelný, a také komu bude produkce i konzumace umění přístupná a komu ne. Praxe, které budu rozebírat se vůči tomuto étosu vymezují a odkazují se k pečovatelské (a systémově podhodnocené) esenci umění, která se pohybuje na pomezí péče kulturní, estetické, edukativní či společenské. Projekty radikalizují péči, tím, že ji využívají, jako výchozí bod své umělecké praxe a hledají podobnosti v postavách kurátorů, umělců a pečovatelů, léčitelů. Rakouská teoretička Elke Krasny se v eseji *Feminist Futures for Living with an Infected Planet*¹² věnuje možnostem kurátorství vycházejícího z feminismu péče. Prioritizaci péče, která vyvstala v pandemickém režimu vnímá jako místo k přehodnocení možností a priorit kurátorské praxe. Johanna Hedva se vztahuje k pandemické krizi: „*To, co se děje s COVID-19, je to, co se stane, když se péče o druhé stává povinnou, když zabírá místo a peníze, práci a energii. Vidíte, jak těžké je to udělat?*“.¹³ Péče se dle Krasny stala pro svou nepostradatelnost nejzranitelnější, nejjistější a nejsnáze vytěžitelnou prací. Péče bude odvedena vždy bez ohledu na podmínky: bez ohledu na finanční a statusové ohodnocení či práva pracovníků. Veřejnost se během pandemie skrze sociální sítě organizovala a vytvářela performativní kolektivní veřejné akty v podobě pravidelných ovací, které probíhaly z balkónů a otevřených oken jako vyjádření solidarity vůči zdravotnickým pracovníkům. Krasny analyzuje tyto nové politické a kolektivní

---

¹² KRASNY Elke, *Feminist Futures for Living with an Infected Planet* in RADICALIZING CARE [online]. Copyright © [cit. 06.04.2022]. Dostupné z:

<https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/53265/Radicalizing%20Care.pdf?sequence=1>

¹³ HEDVA Johanna, *Sick Woman Theory*, [online]. Copyright © [cit. 15.01.2022]. Dostupné z: https://johannahedva.com/SickWomanTheory_Hedva_2020.pdf

veřejné rituály, které oslavovaly během pandemie nezbytnost zdravotní péče kurátorským jazykem a označuje je za akty kurátorované samotnou veřejností. I když byly velmi symbolické, měly podle Krasny svůj význam. Byly uznáním práce odvedené zdravotními pracovníky a demonstrovaly schopnost sebe organizace a sebe kurátorství. Krasny představuje kurátorství, které vychází z feminismu péče a „umění všímat si“.

„Umění všímat si“ (art of noticing) zakládá na studiu reálných podmínek a shromažďování informací. Kurátorství péče dle ní má zahrnout místní a globální veřejné akce, které produkují – a reprodukují – znalosti (včetně vědeckých poznatků) a praxe, které zdůrazňují vzájemné propojení lidí i nelidí a jejich závislost na společenské, klimatické, edukativní a estetické péči. Mohlo by se jednat o veřejné kolektivní akty vzpomínání a truchlení nad oběťmi pandemie, vzpomínání a truchlení nad nelidskými těly a ničení životního prostředí šestým masovým vymíráním, způsoby sdílení nových výzkumů týkajících se klimatické či zdravotní krize nebo malé lokální iniciativy i globální politické kampaně, které organizují pečující práci jinak. Elif Sarican, Nika Dubrovsky a Elizaveta Mhaili ve své eseji *On a Museum of Care* popisují proměnu umění v praxi, která vychází z radikální péče jako „součást obecnějšího procesu nahrazování patriarchátu společností pečovatelů, ve světě, který spěje k totální katastrofě.“¹⁴ Dle Krasny je pandemická prioritizace péče revolučním prostorem pro přehodnocení uměleckých a kurátorských přístupů a hledání alternativních forem za hyperakcelerací a spektaklem.

V této kapitole se zaměřím na vztah figury „nemocné ženy“, která je péči definovaná, k veřejnému prostoru a pojetí revoluce, kterou Johanna Hedva vykresluje ve své eseji *Sick Woman Theory*. Esej uvedu do spojení s projektem *Get Well Soon*, Tega Brain a Sam Lavigne, který byl součástí online výstavy [We=Link \(Ten easy pieces\)](#)¹⁵, realizované společně *Chronus Art Center (Shanghai)*, *Art Center Nabi (Soul)* a *Rhizome of the New Museum (New York)*.

Pandemická krize byla vzácným místem, kde se většina těl setkala s nepřístupností veřejného prostoru. Dočasná nepřístupnost byla doprovázena hromadnými pocity frustrace, osamění, úzkosti i vlnami odporu. Virtuální prostor byl využíván pro možnost překonat některé bariéry

---

¹⁴ SARICAN E., DUBROVSKY N., MHAILI E.: *On a Museum of Care* (in Rojava) in *Radicalizing Care*, Copyright © [cit. 17.04.2022]. Dostupné z:

<https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/53265/Radicalizing%20Care.pdf?sequence=1>

¹⁵ WE=LINK. *WE=LINK* [online]. Dostupné z: <http://we-link.chronusartcenter.org/>

prostoru fyzického a stal se vynucenou alternativní galerijní praxí, která se musela začít orientovat okolo aspektu přístupu. Výstava [We=Link \(Ten easy pieces\)](#) vybízela skrze open call globální uměleckou komunitu k spoluvytvoření výstavy, jako reakci na probíhající pandemickou krizi. Cílem výstavy bylo zkoumat možnosti propojení a komunitní spolupráce v době nuceného fyzického distancování. Projekt [Get Well Soon](#),¹⁶ který byl součástí výstavy, zobrazil internet jako platformu pro tvorbu komunity, sebe organizaci nemocných těl a prosazování jejich potřeb i mimo pandemii COVID 19. Stránka getwellsoon.labr.io je souborem více než 200 000 komentářů vložených na americkou crowdfundingovou platformu gofund.me.com. Platforma umožňuje vybírat finance k jakýmkoliv účelům od narozeninových oslav po náročné životní situace a kvůli nedostupnosti zdravotní péče v USA se stává zdrojem financování životně důležitých lékařských procedur. Internetový prostor je zde využit k organizaci za cílem materiální podpory lidí, kterým je znemožněno vystoupit ve veřejném prostoru a prosazovat své potřeby. Projekt je archivem zpráv, které provázely materiální podporu a vytváří obraz komunity, která na platformě vznikla. Podobně jako balkónové ovace bychom ji jazykem kurátorství péče mohli číst jako iniciativu sebe kurátorovanou internetovými uživateli. Krátké fráze o několika slovy se napříč archivem opakují a liší se v detailech. Jsou laskavé a osobní, zároveň naléhavé, strohé a úderné. „*Jazyk nemocí je jazykem frází stejně jako jazyk revoluce*“, ¹⁷píše Johanna Hedva v textu přiloženém na stránce. Jde o slova vyjádřené ve stavu mobilizace, která musí být přesně pochopena. Drobné zprávy vyjadřují vzájemnou podporu, kolektivní spojení, sdílení, organizaci, empatii, naději na změnu a touhu po emancipaci. Darující se pár slovy představují skrze svůj věk, zdravotní stav, pečovatelskou pozici a sdílí svou zkušenost s polohou „nemocné ženy“: „*I am mother too! I am a mother! I am a mum.*“

Hoping for a full recovery, soon!

Hoping for painless , fast and full recovery buddy!

Hoping for peace

Hoping for positive medical outcomes.

Hoping for positive results.

Hoping for positive treatments and no more tumors.

---

¹⁶ Get Well Soon!. Get Well Soon! [online]. Dostupné z: <http://getwellsoon.labr.io/>

¹⁷ Ibid.

I am a brain cancer survivor and just wish her all the best.
I am a breast cancer survivor too.
I am a breast cancer patient and completely understand your struggle.
I am a breast cancer survivor and certainly believe in the power of prayer.
I am a breast cancer survivor and just wanted to send you my thoughts of
I am a mother and it's unbearable to loose a child.
I am a mother and this is what mothers do.
I am a mother of a daughter.
I am a mother too!
I am a mother!
I am a mum a nurse and just care.
I am a mum!
I am a mum.
I believe in healings!
I believe in you
I believe in you, your family & your father!
I believe you will get well soon.
I believe !
I believe :)
Keep fighting !!!
Keep fighting !!!!
Keep fighting & getting better!
Keep fighting & stay strong.
Keep fighting & warrior on...you got this!
strong man :)
Keep fighting - cancer isn't going to win!
Keep fighting - don't let this disease win !
Lots of great news!
Lots of healing & love.¹⁸

Archiv drobných, intimních vzkazů vzájemné péče směřované k nemocnému tělu můžeme vnímat jako archiv revolučních hesel, archiv extrahující z jazyka jen to nejdůležitější. Johanna Hedva se snaží představit jinou podobu revoluce, která nemá obraz zdravých vzpurných těl v ulicích agresivně si přebírající svou moc, ale vypadá jako kolektiv vyčerpaných nehybných těl vzdorující světu. Kolektiv, který stojí proti jeho neúprosnému pohybu a proměňuje ho

---

¹⁸ Get Well Soon!. Get Well Soon! [online]. Dostupné z: <http://getwellsoon.labr.io/>

z nitra. Nemoc je běžně spojena se stavem pasivity, s nemohoucím tělem izolovaně uvězněném na svém lůžku a revoluce je umístěna na druhém konci ramena, viděna jako stav energetického výboje započínající plošnou změnu hrubým, tažným a rychlým pohybem. Johanna Hedva představuje jinou možnost uspořádání těchto poloh, vidí je spíše jako princip ourobora – jeden konec krmí druhý, přeměňuje se v něj, jsou ze stejného materiálu. Figura “nemocné ženy”, je kdokoliv závislý, kdokoliv definovaný péčí, kterou buď dává, anebo potřebuje. “Nemocná žena” vyžaduje neustálou propojenost, vymazává mýtus individuality, která je základem kapitalismu. “Nemocná žena” je revoluční postava ze své podstaty. Bolest a utrpení je feminizováno a spojováno s obrazem niterné ženskosti s její schopností prožívat a cítit, je romantizováno a považováno za osudové znaménko, které není závislé na pozici těla, ale je vněm trvale obsaženo. Je označeno za nevysvětlitelný, iracionální a soucitu-hodný symptom ženství. Kromě aspektu ženství, je také definované věkem, třídou a rasou, tyto kategorie ho okrádají dokonce i kousek zmíněné romantizované pozornosti. Figura „nemocné ženy“ nás navádí, abychom bolest vnímali jako řeč těla, které si říká o pozornost. Abychom ji vnímali jako proud komplexních informací vyzařující skrze subjektivní jazyk těla, který ale kvůli feminizované podstatě emocionálního a tělesného jazyka, nezní natolik vážně a naléhavě, aby se díky němu měnilo systémové uspořádání. Internetový archiv getwellsoon.labr.io ve svých frázích zrcadlí nutnost spojení, kterou zdůrazňuje Krasny, nutnost tvorby sítě mezi všemi druhy těl, abnormalit a nemocí, nutnost koordinace, protože jakkoliv silně politická figura “nemocné ženy” je, její potencial nemůže být naplněn, pokud zůstává izolovaná. „*Jak rozbijete cihlou výlohu banky, když nemůžete vstát z postele?*“¹⁹ ptá se ve své eseji Hedva. Na rozdíl od instagramových komunit řízených kultem zdraví a štěstí se komunita vyobrazena na <https://getwellsoon.labr.io/> řídí okolo nemocného těla, těla vyžadujícího péči, a vyjednává s ním do jaké míry může být nápomocná.

I don't have money but hopefully my knowledge is helpful.

I don't have money to spare, but time is another.

I don't have much but any bit helps, right?!

---

¹⁹ HEDVA Johanna, Sick Woman Theory, [online]. Copyright © [cit. 15.01.2022]. Dostupné z: https://johannahedva.com/SickWomanTheory_Hedva_2020.pdf

„Tento archiv by neměl existovat“ pojmenovává ho přiložený popis a naráží na systémové selhání, na které jeho existence upozorňuje.

Projekt také zobrazuje roli internetu v hledání prostoru nahrazujícího fyzický veřejný prostor, v hledání platformy, kde získávat podporu, vyjadřovat své potřeby, tvořit komunitu, sdílet a přijímat, když jste z veřejného prostoru vyloučen. Carolyn Lazard popisuje specifikum internetu jako „nenahraditelného společenského prostoru pro mnoho chronicky nemocných a postižených.“²⁰ Internetové rozhraní jako významný prostor při zotavování a nástroj osvobození nenormativní tělesnosti vyzdvihuje i Laura Lulika na své stránce

lulika-i4givu.hotglue.me/.²¹ *Lulika I4give* definuje jako „digitální léčebný prostor, kde můžete odpustit své biologii a ocenit její jedinečnou sílu“.²² Koláž z gifů je vizuálním deníkem jejího zotavování, zobrazující biologické projevy, které ho doprovázely. Pomočující se postavy z počítačové hry *the Sims*, shutterstockové fotky zobrazující ženy držící si v křeči své břicha, popisné ilustrace močového měchýře a odkazy k věštění – předpovídání budoucnosti, vytváří mozaikovitý obraz těla, ve stavech, které jsou z fyzického veřejného prostoru vykázány. Oproti projektu *Get Well Soon*, který je důkazem a jistým druhem analýzy již existující komunity, osobní výpověď Laury Luliky je snahou komunitu tvořit skrze přivlastnění části veřejného prostoru internetu nemocným, zotavujícím se tělům.

Johanna Hedva zpochybňuje veřejné jako nutnou podmínku politického a skrze výklad „nemocné ženy“ jako revoluční figury ukazuje, že i osobní je politické. Teorie nemocné ženy navrácí politický rozměr všem, kteří, nejsou schopni fyzicky vyjít do veřejného prostoru, či díky systémovému uspořádání, psychickým a emočním bariérám se tam důstojně vyjádřit.²³

---

²⁰ LAZARD Carolyn, *Člověk ve věku autoimunity*, v *Iné telá*, Display, 2018, str. 99

²¹ LULIKA Laura, *Lulika I 4give* u [online]. Dostupné z: <https://lulika-i4givu.hotglue.me/>

²² LULIKA Laura, Dostupné z: <https://yonabout.hotglue.me/?Lulika+home>

²³ HEDVA Johanna, *Sick Woman Theory*, [online]. Copyright © [cit. 15.01.2022]. Dostupné z: https://johannahedva.com/SickWomanTheory_Hedva_2020.pdf

3.FIGURA „NEMOCNÉ ŽENY“ A ALTERNATIVNÍ GALERIJNÍ PRAXE

(V projektech Canaries, FHCRG a Multilogues on the Now)

Tvoření prostoru nahrazujícího veřejnou debatu je znatelný i v alternativních typech institucionální a galerijní praxe, které pracují s figurou „nemocné ženy“ a reparativními procesy. V této kapitole se zaměřím na alternativní galerijní praxe, které pracují s jejím revolučním potenciálem a hledají skrze něj alternativní institucionální podoby. Na kolektivy a instituce, které vytváří nové výstavní, a galerijní formáty s cílem nahradit opresivní ráz veřejné debaty, prostorem, který by nebyl řízen systémovými hierarchiemi a exkluzivním charakterem. Uvedu příklady dvou feministických kolektivů – Canaries a Feminist Health Care Research group, které se v prostředí uměleckých institucí soustředí na výzkum a tvorbu alternativních informačních sítí zaměřených na témata léčení a nemoci. Poté se zaměřím na projekt Multilogues on the Now, který proběhl v centru pro kolektivní výzkum Display jako snaha o hledání alternativního institucionálního přístupu k péči orientovaného okolo „nemocného těla“.

Notes for Waiting Room

Součástí výstavy *Sick Time, Sleepy Time, Crip Time: Against Capitalism's Temporal Bullying*, kurátorované Taraneh Fazeli, je instalace Jesse Cohen a Carolyn Lazard nazvaná „Notes for waiting room“. „Notes for waiting room“ je instalace čekárny sestavené ze setu generických židlí, květináče s pokojovou rostlinou a stejnojmennou tištěnou publikací. Publikace mířená návštěvníkům lékařské ordinace vydána skupinou Canaries – sebestopůrnou sítí žen (cis a trans) a genderově nepřizpůsobivých lidí žijících s autoimunitními onemocněními a jinými chronickými nemocemi. Kromě galerijního kontextu, kde byla součástí výstavního formátu instalace se publikace distribuovala do lékařských čekáren – ke svému distribučnímu účelu odkazuje na poslední stránce větou *PLEASE PASS THIS PUBLICATION ON BY LEAVING IT IN A WAITING ROOM*. Skrze dostupnou formu textu a ilustrací shromažďuje znalosti vlastní osobám žijící zejména s autoimunitní nemocí, ale dotýká se pozice pacienta obecně. Publikace obsahuje autorské texty a umělecká díla, ale také anotovanou bibliografii složenou z titulů, které Canaries považují za neocenitelné při navigaci životem chronicky nemocných lidí, zejména těch, kteří z této pozice vytvářejí umění. Obsahuje záznamy jednotlivých členů,

kteře jsou psané vřdy z první osoby, rozličními způsoby a prezentují tak způsoby sdílení v rámci skupiny. Někteří členové interpretují své zkušenosti z výrazněji sociálně-politického úhlu, jiní je spojují s duchovní perspektivou nebo lékařskými východisky. Publikace slouží, jako průvodce k emancipačnímu uchopení subjektivního tělesného vnímání a alternativní příručka k orientaci v lékařském prostředí, v problematikách amerického zdravotnictví a k přehodnocení medicínských hierarchií. Kombinací umělecké perspektivy, aktivistických a pedagogických principů se snaží provázet čtenáře při hledání vlastních cest k úlevě.

Note: You may not feel safe or comfortable discussing certain things with your practitioner during the appointment. Regardless, write your question or questions here as you may want to find another practitioner/person/friend to speak to at some point.

Pracuje s povědomými formáty lékařského dotazníku nebo meditačního cvičení. Meditaci upravuje přímo k prostorům lékařské čekárny: skrze imaginaci je čtenář naveden, aby zkoumal tělesné i společenské bariéry ostatních pacientů a lékařů. Dotazník zase kombinací imaginativního, metaforického a popisného jazyka analyzuje čtenářovou situovanost a možné vazby jeho nemoci na kulturní, emoční a ekonomickou vrstvu, jako je například kvalita životního prostředí či generační útlak.

DO YOU EAT WHAT YOUR ANCESTORS ATE?

ARE YOUR EYES BIGGER THAN YOUR BELLY?

DO YOU READ FOOD LABELS?

WHAT FEEDS YOU?

HOW DOES COST INFORM YOUR DIETARY CHOICES?

IS FOOD ALSO MEDICINE?

ARE THERE TREES WHERE YOU LIVE?

DO YOU LIVE IN A FOOD DESERT?

HOW IS YOUR NEIGHBORHOOD POLICED?

HOW DOES YOUR BODY RESPOND TO CHEMICALS?

HOW DO YOU SMELL?

HOW IS YOUR LIBIDO?

DO YOU HAVE ANY INTERSPECIES RELATIONSHIPS?

WHAT FORMS OF UNPAID LABOR DO YOU PERFORM?

WHAT DEBTS DO YOU CARRY?

ARE YOU INSURED?

DO YOU LIVE PAYCHECK TO PAYCHECK?

ARE YOU HEARTBROKEN?

DO YOU GET WEAK IN THE KNEES?

ARE YOU WAITING TO EXHALE?

DOES YOUR PAIN COME IN WAVES?

IS YOUR BODY HAUNTED?

IS YOUR BODY A TEMPLE?

Publikace navádí návštěvníka k orientaci skrze surové projevy těla jako je pach nebo bolest, kterou stejně jako „umění léčit“ považuje za nosiče informací: *“a headache might say, “leave me alone,” or “fuck you,” or “pay attention “I don’t have enough space in here.”*

Distribuční síť, která je součástí projektu můžeme považovat za snahu o tvorbu komunity přesahující limitující dosah galerijního prostředí i samotnou skupinu *Canaries*, snahu překročit běžné bariéry toho komu je umění dostupné. Taraneh Fazeli - kurátorka *Sick Time, Sleepy Time, Crip Time: Against Capitalism’s Temporal Bullying* se o překročení těchto bariér pokouší i při umístění projektu do galerijního prostoru. Ačkoliv do jisté míry zřejmě instalace zůstává spíše důkazem existence komunity rozptýlené po lékařských čekárnách, Fazeli usilovala o narušení izolace uměleckého publika svou organizační strukturou. Cílem jejího kurátorského uchopení bylo zpochybnit základní předpoklady v různých oblastech vědění o těle a nemoci. V rámci workshopů, performancí nebo studijních setkání spojovala znalosti a perspektivy skupin, které by spolu nemusely spolupracovat (konkrétně umělců a kulturních teoretiků, lékařů z oblasti biomedicíny, pracovníků v oblasti péče a veřejného zdraví a aktivistů v oblasti zdravotního postižení).²⁴

---

²⁴Notes for “Sick Time, Sleepy Time, Crip Time: Against Capitalism’s Temporal Bullying” in conversation with the *Canaries* | Temporary Art Review. Temporary Art Review | an alternative perspective [online]. Copyright © 2019 Temporary Art Review [cit. 10.04.2022]. Dostupné z: <https://temporaryartreview.com/notes-for-sick-time-sleepy-time-crip-time-against-capitalisms-temporal-bullying-in-conversation-with-the-canaries/>

FHCRG
(Feminist Health Care Research Group)

Projekt *Notes for Waiting Room* je ve své instalaci i publikaci velmi doslovný, je založený na práci s informací, jejich sdílením a všeobecné dostupnosti v přijímání. Právě tato doslovnost, která je téměř v opozici vůči většinovému rysu uměleckého a kurátorského jazyka, je využita jako nástroj k narušení dominantních paradigmat veřejné debaty a její odklonění k potřebám a zkušenostem nemocných těl. Svou formou je publikace podobná publikacím Feministického hnutí za zdraví,²⁵ které vzniklo v 70. letech 20. století a dalo vzniku desítkám léčebných středisek kontrolovanými ženami. Pracuje s formátem zinu, který byl pro svou dostupnost v distribuci i přijímání, intimnímu a zároveň veřejnému étosu využíván jako aktivistický nástroj marginalizovaných skupin. Podobně jako projekt *Canaries* se hnutí soustředí na dostupnost informací, znalostí a péče, která od dominantních lékařských přístupů nebyla zaručena. Jejich cílem bylo vytvořit alternativní informační a afektivní sféru, která by pokryla místa, ve kterých lékařský systém selhával. Hnutí narušovalo dominantní patriarchální lékařský pohled (zejména v gynekologii), koncept zdraví, hierarchii lékaře a pacienta, čerpalo z metod kolektivního léčení a sdílení informací a dovedností. Politizovalo nemoc a zdraví a využívalo je jako místo odporu a rozvratu. Vznikly týmy lékařů a lékárníků poskytující své znalosti a feministické skupiny se snažily vytvořit archivy znalostí či způsobů vyšetření, které v patriarchálně řízené západní medicíně nebyly dostupné. Vytvářely například periodika o menstruačním cyklu, ženské anatomii, navzájem se učily vaginálnímu samovyšetření nebo organizovaly skupinové terapie.²⁶ Budovaly tzv. *healing houses*,²⁷ které fungují doteď a poskytují alternativní lékařskou péči nebo místa ke koupání lidem žijícím bez tekoucí vody, prostory uprchlíkům a jinou péči směřovanou zejména sociálně znevýhodněným lidem. Došlo ke vzniku radikální feministické terapie, jako způsobu

---

²⁵ RTV Magazine. Magazyn RTV [online]. Dostupné z: <http://magazynrtv.com/en/wydanie-8/kanal-sztuki/practices-of-radical-health-care-materials-of-the-health-movement-of-the-seventies-and-eighties-in-west-berlin/>

²⁶ RTV Magazine. Magazyn RTV [online]. Dostupné z: <http://magazynrtv.com/en/wydanie-8/kanal-sztuki/practices-of-radical-health-care-materials-of-the-health-movement-of-the-seventies-and-eighties-in-west-berlin/>

²⁷ Heile Haus e.V. | Das Heilehaus Projekt. *Heile Haus e.V. | Das Heilehaus Projekt* [online]. Copyright © Roxanne Borloz [cit. 06.04.2022]. Dostupné z: <https://heilehaus-berlin.de/en/>

kolektivního zpracování útlakových vzorců a traumat a jako pomocný nástroj při afektivní a emoční práci, kterou aktivismus zahrnuje.

Na berlínskou odnož tohoto hnutí reaguje kolektiv Feminist Health Care Research Group,²⁸ který obdobně přenáší tyto praktiky do uměleckého prostoru. Skupina byla zformována umělkyněmi a kurátorkami, jako reakce na znevýhodnění, které jim v rámci uměleckých institucí přinesla mateřská pozice. Podobně jako u berlínského hnutí i skupiny Canaries bylo jejich cílem vytvořit alternativní prostor v institucích pro lidi, kteří jsou z jejich struktur vyřazeni. Jejich výstupy jsou často výrazně edukativní, stejně jako Canaries využívají formy zínů, archivních ilustrací a výstavy jsou doprovázeny workshopy, které vedou osoby aktivní v původním berlínském zdravotním hnutí. Jejich kurátorské galerijní intervence jsou koncipovány jako akce sdílení a distribuce znalostí a zkušeností, performativní prezentace léčebných metod jako je například radikální terapie²⁹ formování komunit a narušování izolace figur „nemocných žen“. Jejich kurátorská praxe je propojená s prefigurativní politikou – strategií, v jejímž rámci hnutí zavádí své ideály v praxi, formuje uskupení založené na sebeorganizaci, decentralizované horizontalitě, konsensu a zodpovědnosti, odráží v něm své společenské ideály a přímo konkuruje současným systémům.³⁰ Kombinuje pracovní a výstavní formáty, přetváří galerie ve výzkumné laboratoře, prostory pro vytváření sociálních imaginací, využívá kolektivní kurátorství jako nástroj péče a pracuje s uměním za jeho reprezentací.

Vyvstává otázka, zda aktivitu podobných kolektivů máme vnímat jako intervence symbolického charakteru, bez možnosti proměnit chápání nemoci a zdraví systémově a vynést jinak orientovanou politiku nebo jako praxi osahávající pojetí revoluce Johanny Hedvy a revoltující proti esenci uměleckých institucí zevnitř skrze upřednostnění lokálních, situovaných potřeb péče před uměleckou reprezentací. Zda jde o využití umělecké infrastruktury pro vytvoření emancipačních platforem pro určitou komunitu, nebo podobné aktivity dokážou narušit umělecké instituce jako takové. Jejich reálný dosah můžeme nejspíš vnímat někde mezi, kdy podobně jako figura “nemocných žen”, nemůžou svůj revoluční potenciál využít, pokud zůstávají izolované.

---

²⁸FHCRG [online]. Dostupné z: <http://www.feministische-recherchegruppe.org/>

²⁹ Was ist F*oRT [online]. Copyright ©p [cit. 06.04.2022]. Dostupné z: https://fort-frauen.de/images/Texte/Radical_Therapy_Artikel_in_englisch.pdf

³⁰ Přepínání tváří | | A2 – neklid na kulturní frontě. A2 – neklid na kulturní frontě [online]. Copyright © 2005 [cit. 19.04.2022]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2015/11/prepinani-tvari>

Multilogues on the Now

Příkladem umělecké instituce, která se věnovala podobným typům umělecké a kurátorské praxe je centrum pro kolektivní výzkum Display, ve svém původně tříletém formátu Multilogues on the Now. Série Multilogů se věnovala tématům zdraví, nemoci, konceptu emoční práce a postižení. Kládla si za cíl vytvořit otevřenou platformu pro zkoumání těchto témat a hledání průsečíků teorie a praxe vyvěrající často ze specifického pozadí amerického zdravotnictví v lokálním kontextu. Autoři projektu Zbyněk Baladrán a Zuzana Jakalová popisují Multilogues on the Now jako pokus o hledání jiného typu galerijní praxe, kde se setkávají různé typy vícehlasných dialogů, které mají nahradit jednostrannou promluvu mezi institucí a divákem.³¹ Galerie je v projektu Multilogues on the Now proměnlivý prostor, který je modelován zvoleným tématem. Jakalová uvádí jako hlavní princip prvního z Multilogů „*O zdraví*“ zviditelňování procesů, které jsou považované za samozřejmé a zároveň jsou nám neviditelné. Tento hlavní princip zviditelnění měl poté vést i úvahy nad využitím galerijního prostoru. Například v jeho architektonické podobě se kurátoři rozhodli zviditelnit charakteristiky prostoru, které v něm jsou obsažené, ale kterým není věnována pozornost. Zviditelňovali symbolicky nákresem okna a dveře, které nevyhovovaly výstavnímu prostoru a byly proto při jeho původním zřizování zakryté přistavěnou stěnou. Zaměřovali se na obecnou architektonickou bariérovost, kterou se snažili minimalizovat, a naopak vystavěli bariéry nové pro publikum, které se s nimi díky svým dispozicím často neseťkávají. Texty v braillově písmu nebo znakové řeči měly být pro většinové publikum Displaye místem setkání se s nepřístupností. U druhého vydání Multilogů „*O zdraví, práci a emocích*“ sestaveného ze sérií workshopů, diskusí a performancí byly podél stěn rozmístěny vystavená díla, kresby, skulptury a videa. Mezi nimi byla například instalace *Nothing Nowhere*³² želatinových skulptur Anetty Mony Chisy a Lucie Tkáčové vytvořené z jejich moči, cukru a želatiny živočišného původu. Minimalistická prostorová koncepce využila vystavená díla jako pouhou kostru projektu a zbytku prostoru zanechala funkčnost a flexibilitu. Multilogy Jakalová s Baladránem popisují jako prostor pro hledání redefinice kolektivních výstav, které

³¹ Multilog je pokusem o hledání jiného typu galerijní praxe - Artalk.cz. Artalk.cz - Aktuálně o výtvarném umění [online]. Copyright © COPYRIGHT 2007 [cit. 18.04.2022]. Dostupné z: <https://artalk.cz/2017/07/10/multilog-je-pokusem-o-hledani-jineho-typu/>

³² Anetta Mona Chiša a Lucia Tkáčová: Živá mena a živé menu | FlashArt.cz. FlashArt.cz [online]. Copyright © 2022 Flash Art [cit. 13.04.2022]. Dostupné z: <https://flashart.cz/2020/04/06/anetta-mona-chisa-a-lucia-tkacova-ziva-mena-a-zive-menu/>

jsou tradičně závislé na vystavování artefaktů. Oproti tradičnímu výstavnímu formátu dle nich umožňují zkoumat umění za fetišizací a komodifikaci uměleckých děl, které se soustředí na směnitelnost a materialitu díla. Skrze rozpuštění výstavního artefaktu jako jediného daného formátu galerijního výstupu rozpouští i pevné podoby vztahů kurátora, umělce a výjimečného uměleckého díla. Zmíněné narušení díla coby výstavního artefaktu a rozvolnění pevných statusů je znatelné i v praxi FHCRG a Canaries, ve které členky skupin (i díky svému kolektivnímu fungování) střídají a prolínají role umělců, kurátorů či aktivistů. U Multilogů je rozhodující téma, které určuje potřebné fyzické i mentální rozpoložení, druh umělecké a kurátorské praxe či typ prostoru. Dochází také k proměně pozice diváka, který není jen v pasivní pozici osoby, která se vzdělává skrze čtení artefaktů, ale získává různé pozice na základě jeho vlastního vztahu k danému tématu. Rozvolněné formáty cílí na vytvoření demokratické platformy, kde je i publiku poskytnutý prostor pro autonomní sebe reprezentaci. Tento aspekt je viditelný například v kurátorské praxi Taraneh Fazeli, která v druhé části Multilogu vedla workshop *Calling in Sick*, jemuž se budu věnovat v další kapitole. Formát Multilogů se snaží umístit komunitu do pozice, která klade na instituci své požadavky a instituce hledá do jaké míry je schopná se potřebám dané komunity přizpůsobit. Tyto požadavky se v rámci projektu snažili připustit k volbě programu, či organizačního obsazení a otevřít prostor i skupinám mimo umělecké, angažované či politické spektrum, podobně jako Fazeli v *Sleepy Time, Crip Time: Against Capitalism's Temporal Bullying* zpochybnit to, kdo vytváří umělecké diskurzy a komu je umělecká péče adresována a dostupná. Alternativní galerijní praxe a nahodilý formát Multilogů měl být i zkoumáním vnějších závislostí institucionálního provozu, které se otiskují do galerijní praxe. Baladrán uvádí například získávání finančních zdrojů, které jsou spojeny s očekáváním až „vnucováním“ určitého typu galerijní praxe.“ Podle Hany Janečkové, která spolu-kurátorovala druhý multilog „O zdraví, práci a emocích“ se na rozdíl od jiných kurátorských snah, jejichž výsledkem byla péče jako reprezentace, "Multilogues on the Now" zaměřilo na praktikování péče v praxi institucionální, kurátorské i v rámci komunikace s publikem.“ FHCRG (Feminist Health Care Research Group) byli pozváni do Displaye v první i v druhé části Multilogů, jejich opětovné pozvání vycházelo ze strategie Displaye podpořit umělce v delším časovém horizontu. Inga Zimprich a Jess Ward představily publiku Displaye výzkum FHCRG věnovaný zdravotnímu hnutí v západním Berlíně a workshop "*Would You Support*

Me?,³³ který byl performativním úvodem do radikální terapie. Zimprich, jako členka skupiny F*oRT³⁴ vyjednala s berlínskou skupinu F*oRT souhlas s tím, aby mohla praktikovat tyto komunitní aktivity v institucionálním a uměleckém kontextu. Janečková uvádí, že to byla důvěryhodnost FHCRG a jejich dlouhodobá aktivistická angažovanost s alternativními zdravotnickými centry, jako je HeileHaus v Berlíně a specifický formát Multilogů, který byl rozhodujícím faktorem k získání souhlasu. Důležitý byl zřejmě i dlouhodobý rozměr projektu, který umožnil vybudování důvěrných koalic mezi umělci, institucemi a komunitou. Silně pozitivní zpětná vazba na workshop od diváků Displeje, byla dle Janečkové příznačná pro současnou společensko-politickou situaci prostředí, v němž se instituce současného umění snaží poskytovat a dodávat sociální, zdravotní a komunitní opatření, která ve společnosti chybí. Pocity frustrace z nedostatečné terapeutické podpory se zdály sdílené u českého i berlínského publika, Janečková popisuje i očekávání některých účastníků, aby kurátoři Displaye zavedli plnohodnotnou skupinu radikální terapie. Podle tohoto popisu dochází k jisté formě suplování jiných institucionálních sektorů, které nejsou dostupné a dostačující, k snaze využívat afektivní a emocionální dovednosti uměleckých pracovníků k přímému uspokojení potřeb veřejnosti. Tyto úsilí jsou, avšak zkomplikované limitovaným publikem uměleckých galerií, jejich nepřístupností a externími vazbami institucí. Tzv. healing houses, ze kterých FGCGR vychází byly založené na svojí dostupnosti, umělecké iniciativy, které se na tyto principy snaží navazovat naráží na limity, ze kterých umělecký provoz vychází. Janečková popisuje performance indonéské Barokka Khairani, která jako součást Multilogů proběhla v prostorech centra pro podporu osob s poraněním mozku ERGO aktiv. Kurátorským cílem bylo setkání publika Displaye a klientů ERGO aktiv, jehož prostor byl zvolen pro svou bezbariérovost, kterou Display nesplňoval. V ohledu účasti obou skupin program selhal z důvodu, že publiku s postižením nebyl program představen dostatečně dopředu a zřetelně vzhledem k organizační náročnosti, kterou pro ně účast vynakládá a publikum Displaye odradil neznámý prostor centra.³⁵ „Selhání“ projektu odhaluje bariéry mezi dvěma institucemi, bariéry, které umění založené na reprezentaci daných komunit změkčuje, ale

³³ Would you support me [online]. Dostupné z: <http://www.district-berlin.com/en/would-you-support-me/>

³⁴ Feminist Radical Therapy, F*oRT [online]. Copyright © [cit. 06.04.2022]. Dostupné z: https://www.think-tank.nl/health/fgrg_web/FORT_Poster_small.pdf

³⁵ JANEČKOVÁ Hana, Crippling the Curatorial, RADICALIZING THE CARE, Home [online]. Copyright © [cit. 06.04.2022]. Dostupné z: <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/53265/Radicalizing%20Care.pdf?sequence=1>

udržuje. Tento formát, který v sobě obsahuje aspekt nepředpověditelnosti vystavuje instituci určité exponovanosti. Potencionál podobného formátu je poté v schopnosti podnít dekonstrukci instituce a její opětovné sestavení. Hana Janečková popisuje význam Multilogů pro Display, coby uměleckou instituci, ve zvýraznění potřeby prioritizace aspektů dostupnosti, dlouhodobé péče o umělce a vytváření koalicí s aktivistickými skupinami. Multilogy odkryly požadavky, které přináší kurátorství péče, jako jsou vysoké časové nároky na přípravu, přijímání zpětné vazby, komunikace s publikem, dlouhodobé spolupráce s partnerskými institucemi a umělci a distribuce kulturního kapitálu napříč institucemi, ale i průsečnými komunitami (které nefigurují v uměleckém provozu přímo, ale stávají se subjekty jejich reprezentace). Otázkou je, do jaké míry jsou umělecké instituce s externími vazby na kapitalistický systém, který péči podhodnocuje, flexibilní a schopné tyto požadavky aplikovat.

4. KURÁTORSTVÍ PÉČE V PRAXI TARANEH FAZELI

V této kapitole se zaměřím na postavu kurátora, nezávislou na artefaktu uměleckého díla, afektivní rozměr kurátorské praxe a jeho možnosti využití jako kolektivního nástroje péče a léčby. Zaměřím se na praxi americké kurátorky a teoretičky Taraneh Fazeli, která tyto principy kurátorství uplatňuje, konkrétně na její skupinový workshop tělesné komunikace *Calling in Sick* věnovaný narativům nemoci. Fazeli kurátorství péče a „umění všítat si“, které představila Krasny, aplikuje především v práci na somatické úrovni. Pracuje s principy tekutosti a propustnosti těl, které jsou v neustálém dialogu s vnitřním i vnějším. Vychází ze své zkušenosti s autoimunitním onemocněním, u kterých se předpokládá, že jsou spuštěny toxickými látkami z okolí nebo zmateným imunitním systémem, který začne napadat své vlastní tělo. Míra, kterou mozek ovlivňuje imunitní a endokrinní funkce u tohoto onemocnění, dle ní narušuje dosavadní dualistické chápání fyzických a duševních nemocí, jako něčeho principiálně jiného a odděleného. Odkrývá spojitost mezi myšlením, emocemi a fyziologickým zdravím a také tělesnou provázanost s kulturně politickou vrstvou. Odcizení imunitních systémů od těla odráží míru odcizení na úrovni společenské, politické a ekonomické. Fazeli i Lazard připodobňuje napadání těla sebou samým k napadání přírody

člověkem.³⁶ Stejně jako se odcizujeme od přírodního světa, abychom jej mohli vykořisťovat, odcizujeme se od svých vlastních těl. „Výsledkem jsou popletená lidská těla: těla, která si na molekulární úrovni nedovedou ohlídat základní hranice, jimiž jsou určována“.³⁷ Skupina Canaries popisuje v publikaci *Notes for waiting room* poréznost svých těl v podobě přecitlivělosti na potraviny, které jsou „normálními“ těly tolerovány, vystavení plísním a chemikáliím používaným v každodenním měřítku. Vztahují se k svým tělům jako k archivům dotyků a pocitů, archivům materiálů, které lidé kombinují ve své touze poznat fyzické a metafyzické.³⁸ Jako těla v neustálé propustnosti s živým světem, který obklopuje a dotýká se všech těl, jako tělo propustné vůči aroganci, na kterých je svět vystaven. Prozrazují arbitrárnost tělesných hranic a ukazují, že naše těla končí mnohem dále, než kde si jejich hranici představujeme, že jsou ve skutečnosti závislé na síti cizích částí a lidských i nelidských těl a na jejich koordinaci.

Principy rozpoznávání a analýzy tělesné situovanosti, propustnosti a kolektivních uspořádání Fazeli uplatňuje i ve své kurátorské a pedagogické praxi, ve které se podobně jako kolektivy FHRG nebo Canaries zabývá prefigurativní politikou, léčebnými procesy a alternativní kritickou pedagogikou. Pracuje s dvojakostí umění – jako mocného místa emancipace a zároveň místa reprodukce a tvorby struktur nerovnosti. Ve své pedagogické i kurátorské činnosti Fazeli klade důraz na somatickou vrstvu. Staví se proti kritické analýze jako jedinému ukazateli ateliérové a vzdělávací praxe a pokouší se vrátit pozornost zpět tělu, které dle ní bylo stěžejním prvkem umělecké tvorby dříve. Je členkou skupiny *The Pedagogy Group*, která vznikla v roce 2012 s cílem přenést hodnoty *Occupy Wall Street* do uměleckých institucí, škol a hnutí. Skupina v rámci edukativní sféry zkoumá otázky, které vynesly už dříve zmíněné projekty: jakým způsobem a v jakých podmínkách umění může přispívat k transformaci, k změnám sociálních vztahů, a zda takovým přeměnám můžou pomoci umělecké instituce, pokud nejsou vůči cíleným komunitám inkluzivní. Odkazuje se k známému sloganu hnutí za práva zdravotně postižených: „Nic o nás bez nás“ a zdůrazňuje důležitost uměleckých

---

³⁶ Notes for “Sick Time, Sleepy Time, Crip Time: Against Capitalism’s Temporal Bullying” in conversation with the Canaries | Temporary Art Review. Temporary Art Review | an alternative perspective [online]. Copyright © 2019 Temporary Art Review [cit. 15.01.2022]. Dostupné z: <https://temporaryartreview.com/notes-for-sick-time-sleepy-time-crip-time-against-capitalisms-temporal-bullying-in-conversation-with-the-canaries/>
LAZARD Carolyn, Člověk ve věku autoimunity, v *Iné telá*, Display, 2018

³⁷ LAZARD Carolyn, Člověk ve věku autoimunity, v *Iné telá*, Display, 2018, str. 92.

³⁸ CANARIES, Notes for Waiting Room [online]. Dostupné z: https://static1.squarespace.com/static/537c9eb6e4b0ca838c2f4f52/t/5eaafc3bc2609667f6a9ae23/1588264038420/NFTWR_LincoV5.pdf

postupů, které kladou důraz na tvorbu s, nikoliv o. Svou pedagogickou praxi zakládá na kolektivních praktikách a přeorientování pozornosti směrem k tělesnosti, ke snaze vnímání a hodnocení procesů učení smyslově. V textu *Toward a Social Practice Pedagogy*³⁹ skupina zmiňuje například mapování sdílených dovedností a zdrojů za účelem iniciace kultury vzájemné podpory a zmírnění konkurenčních a individualizovaných tendencí vzdělávacích systémů nebo hledání alternativ ke klasické umělecké kritice. Pracuje s akutními potřebami a péčí v kolektivu a situovaností těl jednotlivých studentů – žena s chronickou nemocí může požádat o to, aby ji někdo pomohl dodělat sochu, jediný muž jiné barvy pleti má prostor říct, že ticho, které nastane po sdílení zkušenosti s velkým množstvím rasistických vtipů mu je nepříjemné. Vnáší také témata jako je dostupnost času a financí pro různě situovaná těla a narušuje tak všeobecně internalizovaný ableismus pracující se standardizovanou představou těla. Uvědomění vlastní situovanosti znamená i uvědomění si vlastních tělesných privilegií, které části našeho těla nám umožňují si přivlastňovat místa ve veřejném prostoru, vést debatu a protlačovat vlastní potřeby. Uvědomění si, kolik místa zabíráme a na úkor koho. K podobné analýze vede i radikální terapie, která v rámci skupinové terapie analyzuje dominantní hlasy a s jejich rolí v rámci skupinového uspořádání uvědoměle pracuje. Fazeli svou pedagogickou praxi orientuje okolo nemocného těla, které je nepředpověditelné a vyžaduje opakované přezkoumávání používaných metod, organizace péče a dialogické analyzování tělesných vazeb.

Ve svém Workshopu *Calling In Sick*, který byl součástí výstavy *Sick Time, Sleepy Time, Crip Time* nebo druhé části *Multigues on the Now* kombinuje lingvistické, haptické a gestické cvičení, které navrhuje alternativní způsoby epistemologie než té závislé na mysli. Zkoumá různé formy komunikace a vyprávění příběhů o těle a nemoci a jejich závislost na různých kontexty jako je lékařský nebo profesní. Účastníci jsou vedeni, aby si vzpomněli na své zkušenosti s nemocí a následně k analýze jazyka, který k opisu používají. Častou zkušeností je dle Fazeli vnímání nemoci jako individuálního selhání a prožitek tělesného potlačování bolestí. Obě témata vychází ze současného diskurzu o zdraví a nemoci. S těmito oblastmi se poté pracuje v rámci kolektivního uskupení a skrze prefigurativní plánování vytváří alternativní narativy, které se podobají principům „umění léčit“, nemoc vnímají jako

---

³⁹ FAZELI Taraneh with the pedagogy group, *Toward a Social Practice Pedagogy* in Sholette G, Bass C. *Art as Social Action : an Introduction to the Principles and Practices of Teaching Social Practice Art*. Allworth Press, an imprint of Skyhorse Publishing, Inc.; 2018.

kolektivní záležitost a bolest jako tělesnou informaci. Využívá například formátu meziskupinového dialogu, který byl jako součást demokratické vzdělávání a kritické pedagogiky uplatňován během 40-50 let 20. století. Byl využíván jako způsob sdílení zkušeností a informací napříč třídami, rasovými a sociálními rozdíly a k zvyšování vědomí jak u skupin utlačovaných, tak u skupin zvýhodněných o kontextu útlaku, vzájemné vztahovosti a situovanosti. Meziskupinový dialog zakládající na radikálním naslouchání má za účel přetvářet verbální rovinou nemoci skrze přezkoumávání subjektivních zkušeností. „Umění všimnout si“ – studium reálných podmínek – je zde umožněno kolektivním sdílením informací a zkušeností, podobně jako u Canaries nebo radikální terapie, a využito k analýze konkrétního uskupení, sociální dynamiky a podmínek jednotlivých těl v něm. Dle instrukcí zveřejněných v knize *Art As Social Action*⁴⁰ workshop pokračuje cvičením, které je založené na performanci z roku 1971 amerického umělce Dennise Oppenheima, ve které spolupracoval se svým synem Erikem. Dennis Oppenheim pracoval s jejich tělesným propojením, přejížděl synovi po zádech fixou a Erik se snažil jeho pohyb kopírovat a skrze pohybové napodobování přenášet otcův obraz na stěnu. „*Moje činnost stimuluje kinetickou odezvu jeho paměťového systému, kreslím tedy jeho prostřednictvím*“ představoval Oppenheim dvoufázovou přenosovou kresbu.⁴¹ Dennis Oppenheim se soustředil na vztahovost jejich těl, coby otce a syna, ve sdílení podobných biologických složek: povrch jeho zad považoval za nedospělou verzi jeho vlastních zad a kresbu považoval za kontakt se svým minulým stavem. Stejně tak v druhé fázi, kdy se se synem vyměnili, Erik komunikoval skrze plochu zad, které jsou budoucím stavem jeho vlastních zad. Oppenheim zde považuje synovy záda za prostor, kde se usadilo a prodloužilo jeho vlastní tělo a kresbu jako nástroj ke komunikaci těchto dvou navzájem obsáhlých těl. Fazeli přenáší tento princip do širšího kolektivního rámce, ve kterém kresba navazuje na analýzu vlastních zkušeností s nemocí a stává se nástrojem sdílení tělesných emocí a informací. Nemoc, která je limitována na individuální zkušenost prosakuje kresbou skrze těla ostatních, stává se součástí tělesné výměny, přijímání a dávání. Naslouchající tělo, musí obsáhnout informace a svým tělem je předat dál. Výměna pozic u kresby dává obou zúčastněným možnost vyslovovat. Odchylna

---

⁴⁰ FAZELI, Taraneh, *Calling in Sick* in Sholette G, Bass C. *Art as Social Action : an Introduction to the Principles and Practices of Teaching Social Practice Art*. Allworth Press, an imprint of Skyhorse Publishing, Inc.; 2018.

⁴¹ Two Stage Transfer Drawing. Dennis Oppenheim - YouTube. YouTube [online]. Copyright © 2022 Google LLC [cit. 11.03.2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=7A-mowlXVMI>

kreseb, způsobená smyslovou dezorientací, u Oppenheima a jeho syna i u dvou geneticky vzdálených těl v galerijním prostředí, ukazují nemožnost absolutně totožné percepce tělesného prožití. Fazeli ze své kurátorské pozice pracuje v galerii se samotnými těly, jejich potenciálem transformace a stejně jako FHCRG ve svém workshopu *Would you support me?* ztotožňuje léčení se svou kurátorskou praxí. Oba akty můžeme vnímat jako místa produkce a reprodukce znalostí a zkušeností, již potřebu zdůrazňuje Krasny v rámci „kurátorství péče“. Principy, které Krasny přiřazuje „kurátorství péče“ můžeme vidět už v revolučních hnutích druhé vlny feminismu. V roce 1975 proběhla v curyšské městské galerii Strauhof kolektivní výstava *Women see Women*, jako snaha o vymezení se vůči patriarchálnímu étosu uměleckého provozu. Výstava se věnovala feministické kritice sociálních rolí a stereotypů, pečovatelské práce či erotice. Díla vznikala pro tuto konkrétní výstavu v kolektivu 34 žen, které se pravidelně scházely po dobu jednoho roku. Výstava stojící vedle hnutí jako je Women house⁴² nebo Fluxus se kolektivním étosem vymezovala vůči patriarchálnímu figuře umělce – „génia“. Svou činnosti kolektivního vystavování, kterou bychom dnes pojmenovali kurátorství, nazývaly organizováním, uspořádáváním nebo dáváním dohromady. Podobně jako zmíněné kolektivy Canaries, FHCRG nebo soudobý Women house pracovaly se shromažďováním informací a zkušeností utlačovaných jako s emancipačním nástrojem. Výstava věnována „ženské každodennosti“ vynesla dva aspekty péče – genderově podmíněné a kurátorské praxe jako kolektivního nástroje péče. Kurátorská činnost byla upřednostněna před autonomií jednotlivých uměleckých děl, kterým nebylo přiznáno autorství jediné umělkyně – jména účastnic byla uvedena pouze v *Einmaliger katalogu* ve vydání jednoho kusu.⁴³

Fazeli z této definice kurátorství pracuje s uspořádáním a organizováním těl v rámci kolektivu, vytváří reparativní rituály a hledá nové způsoby vzájemnosti. Fazeli i výstava *Women see Women* využívá principů drobného vyjednávání, rozpoznávání, koordinace a hledání funkčních uspořádání. Fazeli se odkazuje na propojení slova „kurátor“, které pochází z latinského slovesa „*curare*“ znamenající pečovat či léčit. Historicky měl dle Fazeli kurátor roli správce veřejných děl, duchovního církevního správce až světského správce

---

⁴² Feministické vzdělávací hnutí organizované Judy Chicago, Woman House, Dostupné z: <https://judychicagoportal.org/projects/womanhouse>

⁴³ CHANTAL Küng, From “Women See Women” to “Witch Courses” — Caring Archivism [online]. Copyright © [cit. 06.04.2022]. Dostupné z: <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/53265/Radicalizing%20Care.pdf?sequence=1>

uměleckých předmětů. Kurátorka Amelia Wallin popisuje figuru kurátora jako pohostinnou, flexibilní, kočovnou a především stále pracující figuru s feminizovanou pečovatelskou podstatou a afektivní vazbou ke své práci.⁴⁴ V období po roce 1960 charakterizovaném vzestupem nezávislého kurátora, se kurátorská práce orientovaná na získávání uměleckých děl, jejich uchovávání a ochranu rozšířila o afektivní práci spojenou s komunikací, navazováním kontaktů, vytváření spolupracujících sítí i budování úspěšného self-brandingu.⁴⁵ Posun od pouhého vytváření výstav k afektivní činnosti dle Fazeli znejistil, zda má péče a léčba směřovat k uměleckému dílu, umělci, veřejnosti či instituci. V tomto konkrétním počinu Fazeli vystupuje v roli léčitele především vůči publiku, kurátorsky organizuje jejich těla místo uměleckých děl a zpochybňuje postavu kurátora podmíněnou konkrétními uměleckými artefakty. Podobně jako FHCRG a Canaries představuje samotnou léčbu a péči jako stěžejní princip díla a radikalizuje tak pečovatelskou a afektivní podstatu kurátorské figury.

---

⁴⁴WALLIN Amelia, *Instituting Care in Times of Radical Uncertainty*

<https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/53265/Radicalizing%20Care.pdf?sequence=1>

⁴⁵ INSTITUTE_of_RADICAL_IMAGINATION [online]. Copyright © [cit. 17.04.2022]. Dostupné z:

https://instituteofradicalimagination.org/wp-content/uploads/2020/07/Reckitt_Support20Acts_JCS_2016.pdf

ZÁVĚR

Propojení umění s jinými sférami jako je aktivismus, komunitní a sociální práce nebo v případě kolektivů FHCRG, Canaries s terapií a léčením má svůj význam. Zmíněné kolektivy tak narušují umění coby sebeanalytickou a do sebe uzavřenou disciplínu. Krasny v eseji *Feminist Futures for Living with an Infected Planet* zdůrazňuje nutnost rozpoznání vzájemných závislosti napříč zvnitřnělymi kategoriemi. Stejně požadavky vynáší i Fazeli a Canaries v úvaze nad autoimunitním onemocněním. Apelují na vytvoření funkčních sítí složených z lidských i nelidských aktérů, sítí, které by zdůrazňovaly propojení lidí, zvířat, půdy, těl, myslí, technologií a jejich závislost na různých formách péče. Umění je součástí tohoto propojení: péči poskytuje a zároveň je závislé na jejím přijímání. Sarican, Dubrovsky a Mhaili se v eseji *On a Museum of Care* pozastavují nad obrazem Mony Lisy a staletími péče, které se tomuto obrazu dostalo od lidí, kteří o něm psali, mluvili, zkoumali ho, odkazovali se k němu ve svých dílech, přeli se o něm, udržovali ho a vystavovali. Učitelé, průvodci, návštěvníci, výzkumníci umění, historici umění, muzejní pracovníci, manželky umělců a múzy se společným úsilím zasadili o to, aby obraz získal to, co nyní nazýváme jeho „magickou, okouzující silou“. Bez této péče by zůstal zapomenutý, nebo by byl zničený jako jiná o nic méně působivá díla.⁴⁶ Jako většina pečovatelské práce i toto úsilí zůstává neviditelné a nepřiznané a ustupuje před udržením mytického obrazu autonomního autora a jeho výjimečného díla. Kurátorství péče a projekty jako FHCRG nebo Canaries sdílí snahu proměnit vztah péče a umění, tím že jejich provázanost činí explicitní. Radikalizují praxi současného umění tím, že mění samotnou podstatu toho, čím by současné umění mohlo být a radikalizují péči, tím, že ji využívají jako uměleckou praxi. Reagují na požadavky feminismu péče, který zdůrazňuje nutnost upřednostnění péče pro řešení globálních i lokálních problémů, jako jsou například zvyšující se sociální a ekonomické nerovnosti nebo dopady zdravotní či klimatické krize. Projekty, ale také ukazují limity podobných aktivit v systémově podhodnoceném provozu umělecké péče. Kurátorství péče vyžaduje uvědomělé rozpoznání provázanosti uměleckého sektoru s jinými sférami a narušení autonomie umění, aby mohlo dojít

---

⁴⁶ SARICAN E., DUBROVSKY N., MHAILI E.: On a Museum of Care (in Rojava) in *Radicalizing Care*, Copyright © [cit. 17.04.2022]. Dostupné z: <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/53265/Radicalizing%20Care.pdf?sequence=1>

k jeho proměně. Projekt Multilogues on the Now dle shrnutí Hany Janečkové ukázal význam zmíněných projektů v rámci vnitřní restrukturalizace institucí a zviditelnění zvnitřněných bariér mezi uměleckými institucemi a neuměleckými komunitami. Kolektivy FHCRG, Canaries i kurátorka a pedagožka Fazeli skrze prvky prefigurativní politiky uvažují nad udržitelnějšími a inkluzivnějšími formami kolektivní organizace a tvoří sociální imaginace, které podněcují proměnu umělecké infrastruktury. Skrze alternativní informační sítě, kolektivní výstavy, sebestopávné skupiny, zinové publikace a workshopy zkoumají, jak péče může být poskytována, distribuována i přijímána v rámci uměleckého prostředí i mimo něj.

Provázanost a závislost uměleckého sektoru na jiných sektorech, kterou staví do popředí, je současně i limitující prvek podobných aktivit a jejich pokusů provoz proměnit. Jak zmiňuje Zbyněk Baladrán, činnost uměleckých institucí je formována jejich externími vzbami, jako jsou například očekávání spojené s jistým druhem financování. I umělecké sféra je dle něj svým způsobem symptomem doby, ve které žijeme a považovat ji za nástroj, který nabízí nezávislou reflexi společnosti je problematické.⁴⁷ Kurátorství péče, proto musí být využíváno jako model, který má usměrňovat (nejen) umělecký provoz, ale který pravděpodobně nemůže být plně a udržitelně aplikován bez širší změny. Uvědomění si vzájemné závislosti znamená uvědomění si privilegií uměleckého provozu, pozic umožňujících jednat, ze kterých je potřeba kurátorství péče využívat, ale také uvědomění si limitů uměleckého sektoru.

Johanna Hedva píše: „*V péči známe své limity, protože jsou to místa, kde se setkáváme. Můj limit je tam, kde se se mnou setkáš, tvůj je tam, kde tě najdu, a na tomto místě setkání jsme spojeni.*“⁴⁸ Aktivismus, který je často obsažen v podobných formách komunitní radikální praxe se stává další formou neplacené pečovatelské práce, dalším potvrzení, že péče bude vždy odvedena za jakýchkoliv podmínek. Jak zmínila Hana Janečková u workshopu *Would You Support Me?* instituce současného umění se pokouší poskytovat a dodávat sociální, zdravotní a komunitní opatření, která ve společnosti chybí. Umělci a aktivisté využívají svých afektivních a emočních schopností a explicitně se staví do rolí pečovatelů, kteří zajišťují dostupnost reparativních mechanismů k práci s traumaty systémového útlaku, platformy pro důstojnou veřejnou debatu nebo přístup k medicínským informacím a k demokratickému

---

⁴⁷ Multilog je pokusem o hledání jiného typu galerijní praxe - Artalk.cz. Artalk.cz - Aktuálně o výtvarném umění [online]. Copyright © COPYRIGHT 2007 [cit. 18.04.2022]. Dostupné z: <https://artalk.cz/2017/07/10/multilog-je-pokusem-o-hledani-jineho-typu/>

⁴⁸HEDVA Johanna, Sick Woman Theory, [online]. Copyright © [cit. 15.01.2022]. Dostupné z: https://johannahedva.com/SickWomanTheory_Hedva_2020.pdf

vzdělávání. Ačkoliv jsou vznikající alternativní uskupení nosným zdrojem, prostorem pro prozkoumávání jiných forem kolektivní organizace a emancipační zázemí pro utlačované skupiny, jsou stále reakcí na akutní nedostatek systémových řešení, jsou místy pro přechodná řešení. Neměla by ani nemůžou představovat trvalé řešení, ale mohou sloužit uměleckým i jiným institucím jako nosný zdroj informací pro jejich proměnu, podněcovat vyvíjení tlaku na systémovější měřítko a doprovázet jeho politickou proměnu. Jsou revoluční a zároveň vynucené uspořádání, které se pokouší vyrovnat frustraci ze systémové nemožnosti naplnit své potřeby. Radikalizují a politizují péči, jsou revoluční v jejím chápání a praktikování a zároveň jsou ukotvené prostředím, které ji skrže neudržitelný kapitalistický důraz na efektivitu, výkon a individualitu, podhodnocuje a vykořisťuje. Vystává otázka, jak v takovém prostředí hodnotit, zviditelňovat a oceňovat podobné intervence, které se navíc nachází mimo tradiční umělecký úzus. Hana Janečková se v reflexi performativního workshopu *Would You Support Me?* ptá: jak takovou praxi, která vznikla na konkrétní institucionální objednávku, zařadit do dějin živého umění a performance? Máme je hodnotit na základě návštěvnosti, zapojení publika a dopadu? Jsou tyto kategorie vůbec užitečné směrem k nové politické poptávce po umění v budoucnosti? ⁴⁹ Vzniká nešťastný paradox, kdy je existence podobných intervencí v uměleckém sektoru potřebná a zároveň prozatím zřejmě neudržitelná. Podobný paradox, o kterém píše Johanna Hedva, když popisuje revoluční potencionál nemocného těla a současnou izolaci, která ho znehybňuje.

---

⁴⁹ JANEČKOVÁ Hana, *Crippling the Curatorial, RADICALIZING THE CARE*, Home [online]. Copyright © [cit. 06.04.2022]. Dostupné z: <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/53265/Radicalizing%20Care.pdf?sequence=1>

ZDROJE

- Anetta Mona Chişa a Lucia Tkáčová: Živá mena a živé menu | FlashArt.cz. FlashArt.cz [online]. Copyright © 2022 Flash Art [cit. 13.04.2022]. Dostupné z: <https://flashart.cz/2020/04/06/anetta-mona-chisa-a-lucia-tkacova-ziva-mena-a-zive-menu/>
- CANARIES, Notes for Waiting Room [online]. Dostupné z: https://static1.squarespace.com/static/537c9eb6e4b0ca838c2f4f52/t/5eaafc3bc2609667f6a9ae23/1588264038420/NFTWR_LincoV5.pdf
- Cizí těla - Artalk.cz. Artalk.cz - Aktuálně o výtvarném umění [online]. Copyright © COPYRIGHT 2007 [cit. 13.04.2022]. Dostupné z: <https://artalk.cz/2018/06/25/cizi-tela/>
- HEDVA Johanna, Sick Woman Theory, Johanna Hedva [online]. Copyright © [cit. 15.01.2022]. Dostupné z: https://johannahedva.com/SickWomanTheory_Hedva_2020.pdf
- LACOM Cindy, Bodies, Porous Boundaries: The Politics of Shit in Disability Studies | LaCom | Disability Studies Quarterly. Disability Studies Quarterly [online]. Dostupné z: <https://dsq-sds.org/article/view/11/11>
- CHANTAL Küng, From “Women See Women” to “Witch Courses” — Caring Archivism [online]. Copyright © [cit. 06.04.2022]. Dostupné z: <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/53265/Radicalizing%20Care.pdf?sequence=1>
- FAZELI Taraneh with the pedagogy group, Toward a Social Practice Pedagogy in Sholette G, Bass C. Art as Social Action : an Introduction to the Principles and Practices of Teaching Social Practice Art. Allworth Press, an imprint of Skyhorse Publishing, Inc.; 2018.
- FAZELI Taraneh | FlashArt.cz. FlashArt.cz [online]. Copyright © 2022 Flash Art [cit. 15.01.2022]. Dostupné z: <https://flashart.cz/2018/06/05/taraneh-fazeli/>
- FAZELI, Taraneh, Calling in Sick in Sholette G, Bass C. Art as Social Action : an Introduction to the Principles and Practices of Teaching Social Practice Art. Allworth Press, an imprint of Skyhorse Publishing, Inc.; 2018.
- FHCRG [online]. Dostupné z: <http://www.feministische-recherchegruppe.org/>
- Feminist Radical Therapy, F*oRT [online]. Copyright © [cit. 06.04.2022]. Dostupné z: https://www.think-tank.nl/health/fgrg_web/FORT_Poster_small.pdf
- GADAMER, H.-G. (1996). The enigma of health: the art of healing in a scientific age, Stanford University Press.
- Get Well Soon!. Get Well Soon! [online]. Dostupné z: <http://getwellsoon.labr.io/>
- HARAWAY, D. J. (1991). The Biopolitics of Postmodern Bodies: Determinations of Self in Immune System Discourse in Simians, cyborgs, and women: the reinvention of nature
- Heile Haus e.V. | Das Heilehaus Projekt. Heile Haus e.V. | Das Heilehaus Projekt [online]. Copyright © Roxanne Borloz [cit. 06.04.2022]. Dostupné z: <https://heilehaus-berlin.de/en/>
- INSTITUTE_of_RADICAL_IMAGINATION [online]. Copyright © [cit. 17.04.2022]. Dostupné z: https://instituteofradicalimagination.org/wp-content/uploads/2020/07/Reckitt_Support20Acts_JCS_2016.pdf
- JANEČKOVÁ Hana, Crippling the Curatorial, RADICALIZING THE CARE, Home [online]. Copyright © [cit. 06.04.2022]. Dostupné z: <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/53265/Radicalizing%20Care.pdf?sequence=1>
- KRASNY Elke, Feminist Futures for Living with an Infected Planet in RADICALIZING CARE [online]. Copyright © [cit. 06.04.2022]. Dostupné z: <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/53265/Radicalizing%20Care.pdf?sequenc>

Krise s tváří ženy – OSN Česká republika. OSN Česká republika – Poskytujeme informace o činnosti a prioritních cílech organizace, včetně specializovaných agentur a programů. [online]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/krize-s-tvari-zeny/>

LAZARD Carolyn, Člověk ve věku autoimunity, v Iné telá, Display, 2018

Mezinárodní den žen: Jaké dopady měla krize koronaviru na ženy? (infografika) | Zpravodajství | Evropský parlament. [online]. Copyright ©AP images [cit. 13.04.2022]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/society/20210225STO98702/mezinardni-den-zen-jake-dopady-mela-krize-koronaviru-na-zeny-infografika>

Mind-body Dualism: A critique from a Health Perspective - PMC. [online]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3115289/>

Multilog je pokusem o hledání jiného typu galerijní praxe - Artalk.cz. Artalk.cz - Aktuálně o výtvarném umění [online]. Copyright © COPYRIGHT 2007 [cit. 18.04.2022]. Dostupné z: <https://artalk.cz/2017/07/10/multilog-je-pokusem-o-hledani-jineho-typu/>

Neoliberalism – the ideology at the root of all our problems | Economics | The Guardian. [online]. Copyright © [cit. 15.04.2022]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/books/2016/apr/15/neoliberalism-ideology-problem-george-monbiot>

Přepínání tváří | | A2 – neklid na kulturní frontě. A2 – neklid na kulturní frontě [online]. Copyright © 2005 [cit. 19.04.2022]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2015/11/prepinani-tvari>

Notes for “Sick Time, Sleepy Time, Crip Time: Against Capitalism’s Temporal Bullying” in conversation with the Canaries | Temporary Art Review. Temporary Art Review | an alternative perspective [online]. Copyright © 2019 Temporary Art Review [cit. 15.01.2022]. Dostupné z: <https://temporaryartreview.com/notes-for-sick-time-sleepy-time-crip-time-against-capitalisms-temporal-bullying-in-conversation-with-the-canaries/>

RTV Magazine. Magazyn RTV [online]. Dostupné z: <http://magazynrtv.com/en/wydanie-8/kanal-sztuki/practices-of-radical-health-care-materials-of-the-health-movement-of-the-seventies-and-eighties-in-west-berlin/>

SARICAN E., DUBROVSKY N., MHAILI E.: On a Museum of Care (in Rojava) in Radicalizing Care, Copyright © [cit. 17.04.2022]. Dostupné z: <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/53265/Radicalizing%20Care.pdf?sequence=1>

Two Stage Transfer Drawing. Dennis Oppenheim - YouTube. YouTube [online]. Copyright © 2022 Google LLC [cit. 11.03.2022]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=7A-mowlXVMI>

WALLIN Amelia, Instituting Care in Times of RadicalUncertainty <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/53265/Radicalizing%20Care.pdf?sequence=1>

WE=LINK. WE=LINK [online]. Dostupné z: <http://we-link.chronusartcenter.org/>

Was ist F*oRT [online]. Copyright ©p [cit. 06.04.2022]. Dostupné z: https://fort-frauen.de/images/Texte/Radical_Therapy_Artikel_in_englisch.pdf

Woman House, Dostupné z: <https://judychicagoportal.org/projects/womanhouse>

Would you support me [online]. Dostupné z: <http://www.district-berlin.com/en/would-you-support-me/>